

Нудьгалівка

Лариса Письменна

З квартирною хазяйкою знову відбулася дипломатична розмова. Вона мала бути гострою — Аркадій хотів, нарешті, позбутися непроханих одвідин хазяйчиної кішки Арфи. "Хоча б на час моєї відсутності. Від неї ж нічого не сховаєш — не кішка, а клептоман! Та й поводить себе обурливо..." Але, як звичайно, справжньої розмови не вийшло, — Аркадій ніколи не вмів захищати свої інтереси. Все ж хазяйка пообіцяла закликати Арфу до порядку і навіть прибрала наслідки кішчиного візиту.

Треба було б негайно взятися і провести в кімнаті аврал, та часу не було — увечері нарис мав бути в редакції. Аркадій нашвидку попоїв, замкнувся і приступив до роботи. Нарис відразу легко пішов, що, як відомо, буває зовсім не часто, і побутові злигодні забулися. Справді, чи варто псувати життя через усякі дрібниці? Рано чи пізно, а врешті ж отримає квартиру з вигодами, і тоді... Він бадьоро цокав друкарською машинкою: слово честі, такий нарис приємно буде подати редакторів!

— Аркадію Петровичу! — стукнула в двері хазяйка. Аркадій удав, ніби не чує. Можливо, хазяйка постукає трохи і дасть йому спокій.

Але ні. Аркадій з досадою підвівся з-за столу, зробив марну спробу розвіяти рукою клуби цигаркового диму, що грозовими хмарами нависли над його головою, і відчинив.

— Там добивається до вас якась... — Хазяйка манірно звела ниточки вищіпаних брів і докірливо, глянула.

Аркадій злякано зиркнув на безладдя в кімнаті та на свою зім'яту піжаму.

— Ви певні, що вона саме до мене?

— Та вже ж не до мене. Я попередила, що ви працюєте, але вона нічого не слухає. Впустити?

— Ну що ж, впустіть...

Він квапливо прикрив газетою рештки своєї холостяцької трапези і зафутболив під ліжко потертого чемодана.

Увійшла висока худорлява особа невизначеного віку і, примружившись, здивовано огледілась.

— Мені потрібно побачити письменника Аркадія Чемера.

— Це я — Аркадій Чемер, — збентежено відрекомен. дувався Аркадій, намагаючися непомітно застебнути на грудях піжаму. — Пробачте... у мене такий гармидер: щойно повернувся з відрядження. Термінова робота...

Гостя знову огледілась, очевидно, вона була шокована непрезентабельним виглядом кімнати та її хазяїна. Міцно стуливши тонкі безбарвні губи — "нічого не вдієш, доводиться приймати речі такими, які вони є", — вона простягла руку.

— Неоніла Вікентіївна Ярмолук, викладач мови й літератури.

— Дуже приємно. Чемер, Аркадій Петрович, — запобігливо потиснув суху плескату долоню Аркадій. . Згадавши, що вже рекомендується вдруге, він остаточно

skonфузився.

Гостя подивилась на друкарську машинку, навколо якої юрмилося папір'яне побоїсько списаних і пожмаканих аркушів, і пошукала очима стільця. Хазяїн, не здогадуючись запросити сісти, стояв перед нею і винувато всміхався. Зрозумівши, що з цим диваком церемонитись нічого, Неоніла Вікентіївна сама переклала з стільця на стіл стос книжок і сіла.

Бідний Аркадій спалахнув — який-бо він, справді, невічливий! — і навіщось замкнув двері на ключ.

— Я до вас, товаришу Чемер, у дуже важливій справі. — Гостя строго глянула на хазяїна. — Зараз розпочалися зимові канікули в школах, і вам, як письменникові, має бути відомо, що ми повинні чітко організувати дозвілля учнів, а не пускати його на самоплив.

— Так, так, — Аркадій кивнув головою, хоча не зовсім розумів — чому не можна дозвілля учнів пускати на самоплив.

— Отже, у нас заплановано на канікули ряд міроприємств...

— Заходів, — делікатно поправив її Аркадій.

— Заходів. Наприклад, ми намітили зустріч наших читачів з дитячим письменником. У нашому місті, здається, крім вас, ніхто не пише для дітей?

— Здається...

— Гадаю, що ви не відмовитесь завтра до нас прийти?

— Ну що ви! — стрепенувся Аркадій. — Навпаки, я з великою радістю!

— Ми влаштуємо читацьку конференцію, розумієте? Виступлять читачі вашої книжки.

— То це ж буде чудесно! Я вам дуже вдячний!

Аркадій любовно провів свою несподівану гостю до самої хвіртки і гаряче запевнив, що завтра рівно о дванадцятій прийде до школи.

* * *

Він старанно поголився, відпрасував парадний костюм і, радісно схвилюваний, вийшов з дому. В руці його тріпотіла тоненька книжечка, ті самі "Неспокійні друзі", про яких він сьогодні почує думку свого маленького читача. Що це буде щира думка, Аркадій не мав сумніву, адже дитина — відкрита душа, яка ще не вміє ані лицемірити, ані лукавити.

Цікаво, що саме їм сподобалось, а що викликало невдоволення? Мабуть, найбільше сподобався "Футбол", це веселе і, здається, дотепне оповідання. А от чи зрозуміли вони "Синій квадрат"? Якщо ні, треба буде пояснити, чому він примусив діяти своїх героїв саме так.

Пишучи цю збірку оповідань, він так бажав, щоб вона вийшла веселою — дівтора любить посміятися. Коли його читачі захочуть, він ще розповість їм про свої задуми над новою повістю. Там буде багато надзвичайних пригод, і він постарається, щоб не було зовсім нудьги. Щоправда, промовець із нього нікчемний, він завжди ніяковіє і губить слова, коли доводиться виступати, але з дітьми інша річ. З дітьми, безперечно, йому

вдасться знайти спільну мову.

Він ішов, посміхався до перехожих, і в нього співала душа. Це ж була перша в його житті зустріч з живим читачем!

Наблизившись до школи, Аркадій заховав "Неспокійних друзів" в кишеню пальта. Він підпише і подарує книжку тому хлопчикові (а це буде напевне хлопчик!), який найкраще зрозуміє його думки.

Зустріла його Неоніла Вікентіївна і провела в учительську.

— Посидьте тут трохи, будь ласка, ми зараз усе організуємо. Я вже послала піонервожату по дітей.

— А хіба вони самі не зійдуться?

— Ну, на це не доводиться розраховувати. Якщо їм дозволити робити все, що заманеться, то вони ціліснінькі дні ганятимуть на ковзанах або в сніжки гратимуть.

— І це непогано. Зима, канікули, саме ганяти на ковзанах.

— Але ж не забувайте, що ми повинні провести всі намічені на канікули міроприємства.

— Заходи...

— Заходи. До речі, тепер скрізь офіційно вживають саме це слово — міроприємство. Так от — у нас кожен день розписано. Я вас прошу почекати.

І Неоніла Вікентіївна пішла організовувати.

Аркадій сидів сам-один в учительській і počував себе досить сиротливо. Він з острахом думав про те — що буде, якщо читачі взагалі не зберуться або якщо навіть зберуться, то виявиться, що жоден з них не читав його книжки?..

Минуло з півгодини. Чи не забули про нього? Може; він даремно чекає?

Аркадій підійшов до дверей і обережно виглянув. У кінці мовчазного коридора якась молода дівчина, мабуть, піонервожата, роздратовано скаржилася Неонілі Вікентіївні:

— Спробуйте їх зараз зібрати! І на мотузці не притягнеш... Давайте починати, а то й ці розбіжаться.

— А скільки їх є?

— Душ тридцять зібрала. Більше все одно не буде.

— Почнемо, — вирішила Неоніла Вікентіївна і попрямувала до учительської. Аркадій присоромлено заховався.

— Читачі зібралися і чекають на вас, — зайшовши до учительської, голосно заявила Неоніла Вікентіївна і навіть люб'язно посміхнулася.

Аркадій нерішуче підвівся.

— А... вони ж читали мою книжку?

— Не турбуйтеся, ми про все подбали.

У великому актовому залі, що здавався ще більшим від того, що був майже пустий, покірно сиділи зо три десятки невеселих школярів. Піонервожата вже стояла біля столика, накритого червоною скатертиною. Вона подала знак, діти встали і недружним хором привіталися.

— Добрий день, товариші! — якомога бадьоріше промовив Аркадій. "Ой, не так! Треба ж було звернутись по-іншому — друзі, наприклад..."

Неоніла Вікентіївна владно оглянула притихлих школярів і оголосила, що вони сьогодні зібралися для зустрічі з дорогим гостем, письменником Аркадієм Павловичем Чемером, книжку якого — "Неспокійні друзі" — всі повинні були прочитати і полюбити.

— А зараз, — Неоніла Вікентіївна зазирнула до папірця, — виступить учень четвертого "А" класу Вовченко Євген.

Вовченко Євген, крутолобий, стрижений хлопчак, вийшов наперед і, ставши спиною до залу, напружено завмер.

— Вовченко, стань так, щоб тебе всі бачили.

Хлопець слухняно повернувся обличчям до залу, спиною до дорогого гостя. Це теж був непорядок, і Неоніла Вікентіївна взяла його за плече і поставила збоку, поруч із столиком.

— Тепер можеш говорити, — наказала вона.

— Я прочитав книжку "Неспокійні друзі" письменника Аркадія Чемера, і вона мені дуже сподобалася, — дерев'яним голосом зарепортував Вовченко Євген. — Найбільше сподобалося оповідання "Андрійко". В ньому... в ньому...

— В ньому, автор описує хлопчика, — підказала Неоніла Вікентіївна.

— В ньому автор описує хлопчика, який був дуже хороший. Він любив працювати. Він завжди робив... так... робив...

Вовченко Євген знову збився і злякано покосився на Неонілу Вікентіївну. Але вона теж не знала, що ж там таке робив хлопчик з оповідання "Андрійко", і, в свою чергу глянула на піонервожату. Та, не зморгнувши оком, швидко підказала:

— Він завжди був прикладом для товаришів.

— Він завжди був прикладом для товаришів. Коли в нього захворіла сестра, він був... він став...

Нарешті Вовченко Євген сяк-так справився із своєю важкою місією, і йому дозволили сісти. Після цього Неоніла Вікентіївна викликала жваву білявеньку дівчинку з куценькими задерикуватими кісками і милою рожевою мордочкою. Аркадій з надією глянув на неї, але, ставши біля столу, дівчинка враз задерев'яніла.

— Починай, — скомандувала Неоніла Вікентіївна.

— Я теж прочитала книжку письменника Аркадія Чемера. Вона мені дуже сподобалася. Найбільше мені сподобалося оповідання "Весняні струмочки". В ньому автор описує...

Білявочка, видно, назубок вивчила свою "промову". Ні разу не спіткнувшись, вона єдиним духом відбарабанила її до кінця. Неоніла Вікентіївна, дуже задоволена, схвально кивала головою.

— Відмінниця! — гордо шепнула Чемерові.

Потім вийшла ще дівчинка, ще хлопчик... Всіх — восьмеро, рівно стільки, скільки оповідань було в книжечці "Неспокійні друзі".

Аркадій сидів мов на голках, не дивився на дітей, боявся зустрітись з їхніми

байдужими, сповненими відвертої нудьги, очима. І тому, що він по-справжньому любив дітвору—невгамовну, допитливу — йому було боляче і соромно. Та їм же байдужісінько і до нього, і до його книжки! їм зараз хочеться тільки одного: щоб швидше скінчилося оце занудливе "міроприємство", будь воно тричі прокляте, і їх відпустили на волю.

— А зараз попросимо дорогого гостя виступити і поділитися з нами своїми планами на майбутнє.

Дорогий гість понурив голову і сидів мовчки, не виявляючи наміру ділитися своїми планами на майбутнє. Тоді Неоніла Вікентіївна велично підвелася, від імені юних читачів подякувала за цікаву і корисну зустріч і потиснула Аркадієві руку. Це означало, що читацьку конференцію закінчено.

Треба було бачити, як одразу ожили діти, з якою радістю посхоплювалися з місць і миттю, як згряя гомінливих горобців, сипонули з залу.

— Все, — пояснила Неоніла Вікентіївна і здивовано глянула на Чемера. Чого ж він ще чекає?

Аркадій рвучко підвівся. Обличчя його так пашіло, ніби хтось надавав йому замашних ляпасів.

— Послухайте, що ж це таке?

— Як то — що? — щиро здивувалася Неоніла Вікентіївна. — Звичайна читацька конференція. Хіба ви чимось невдоволені? По-моєму, ми її організували цілком задовільно.

— Ви... організували... — Аркадій захлинався від гніву. — Я навіть не можу знайти слова, яким можна було б це назвати!

Неоніла Вікентіївна стиснула губи і знизала плечима. Вона ніяк не могла збагнути — що раптом сталося з цим мовчазним несміливим диваком? Яка його муха вкусила?

— Та хто ж дав вам право так безбожно вбивати у дітях любов до книжки? Вони ж тепер назавжди зненавидять і мою книжку, і всі інші, над якими ви вчините отаке блюзнірство! Щастя, що вам не вдалося зігнати їх більше!

— Товаришу Чемер, — підвищила голос обурена Неоніла Вікентіївна. — Я не розумію — чого ви накинулися на мене? Що саме вам не сподобалось?

— Отож-бо й горе, що ви не розумієте!

— Ви дивна людина. Чого ви хочете? Ми зібрали дітей, підготували їх... Може, гадаєте, нам дуже приємно витрачати свій час на всякі конференції? Але ж від нас вимагають, і ми виконуємо.

Аркадій махнув рукою і вибіг із залу. В дверях од нього злякано відскочила піонервожата.

Він зопалу ковтнув колюче морозне повітря і задихнувся. Напевне, вони подумали, що він божевільний. Нехай. Можна все стерпіти: і невпорядкованість побуту, і неделікатність сторонніх людей, які так часто користуються з його несміливості й невміння постояти за себе, і багато іншого. Про все можна змовчати, на все можна махнути рукою, тільки не на це!

Але що робити? Як заборонити Неонілі Вікентіївні і таким, як вона, породжувати в

дитячих душах найстрашніше — нудьгу і байдужість?! Як боротися з тим, що... яким його словом назвати? З тим, що. відбулося?

— Женько! — залунав за його спиною веселий хлоп'ячий голос. — Ти приніс мені ковзани?

— Ні, — сердито відгукнувся другий. — Я був у школі, Крокодила Вікентіївна застала.

Аркадій крадькома озирнувся і побачив двох хлопчаків. Один з них був Вовченко Євген, той самий, що своїм дерев'яним виглядом довів до розпачу Аркадія. Проте зараз це був зовсім інший хлопчик — живий, занозистий і цілком нормальний.

— А що там сьогодні було? — запитав приятель.

— А, — відмахнувся з досадою Женька. — Так, нудьгалівка. Ну, гайда до мене, візьмемо ковзани.

Нудьгалівка — ось воно, те слово! Справді, краще не скажеш!

Хлоп'ята пробігли повз Чемера — поспішали надолужити змарнований Женькою час. Аркадій одвернувся, — йому ніяково було дивитися на свого, назавжди втраченого, читача, і нервово поліз в кишеню за цигарками. Його рука намацала книжечку. Це були "Неспокійні друзі", яких сьогодні нікому було подарувати.

1962 р.